

23/C42

Prof. N. Chițescu, Pr. Prof. Isidor Todoran, Pr. Prof. I. Petreuță

TEOLOGIA

DOGMAȚICĂ ȘI SIMBOLICĂ

v o l u m u l 1

MANUAL PENTRU FACULTĂȚILE TEOLOGICE

aceleași elemente ca și restul lumii fizice, căreia aparțin descompunerea și stricăciunea. Dar Revelația divină ne spune lămurit că omul, în stare primordială, era destinat și nemuririi fizice și că moartea n'ar fi avut putere asupra lui, dacă n'ar fi căzut. Omul avea să moară numai dacă avea să păcătuiască (Fc 2, 17). Aceasta înseamnă că nemurirea trupească îi era dată ca putință de a nu muri, ca un privilegiu special în virtutea căruia, prin puterea dumnezeiască, omul ar fi evitat moartea, dacă rămânea în comuniune cu Dumnezeu. Cum legea naturală a descompunerii n-avea putere asupra omului în paradis, Adam, prin cădere, fu îndepărtat de acolo și supus legii naturale, pierzând nemurirea. Astfel, deși nu străină naturii trupului, moartea este totuși pedeapsă pentru păcat.

Moartea sufletească este ruperea legăturii harice dintre Dumnezeu și om, părăsirea comuniunii cu Dumnezeu și intrarea în robia păcatului. Moartea sufletească se opune dreptății (Rm 6, 16). După cum păcatul este spre moarte, așa ascultarea de Dumnezeu este spre dreptate. Fiind decădere morală și stare de păcat, moartea sufletească face parte mai mult din conținutul păcatului strămoșesc, ca parte materială a lui, decât din urmările acestui păcat.

Moartea veșnică, separația veșnică de Dumnezeu, este fără îndoială pedeapsă și urmare a păcatului originar. Ea este condamnare veșnică, neputință de a intra în împărăția lui Dumnezeu, „pentru că păcatul unuia duce la osândă... și prin greșeala unuia, toți oamenii au fost osândiți” (Rm 5, 16, 18), până la mântuirea prin Hristos. „Precum întru Adam toți mor, așa întru Hristos toți vor învia” (1 Co 15, 22). Se înțelege, apoi, și de la sine, că cel care voluntar se îndepărtează de Dumnezeu, rupând prin păcat legătura cu El, nu se poate bucura de mărirea împărăției dumnezeiești.

În sfârșit trebuie notat că, prin mântuirea în Hristos, pedepsele și urmările păcatului strămoșesc pierd caracterul lor de pedeapsă. Pentru cei înfiați prin Hristos, necazurile și suferințele din această viață, rezultate din păcatul adamitic, sunt prilejuri de exercitare a puterilor morale și de întărire în virtute, ca și de arătare a lucrurilor și măririi lui Dumnezeu (In 9, 3; Rm 8, 17-19). Chiar moartea fizică pierde, în omul renăscut în Hristos și eliberat de păcat și de vină, ascuțitul și puterea ei înfricoșătoare (1 Co 15, 55; Evr 2, 15), fiind așteptată cu liniște și seninătate, ca trecere de la cele pământești și stricăcioase în veșnica împărăție a lui Dumnezeu. În ce privește moartea veșnică, este evident, după Revelație (1 Co 15, 22), că ea se desființează în Iisus Hristos.

Cuprins

Partea I TEOLOGIA DOGMATICĂ GENERALĂ SAU PRINCIPIALĂ ȘI SIMBOLICĂ INTRODUCERE GENERALĂ

NUMIREA DE „TEOLOGIE DOGMATICĂ ȘI SIMBOLICĂ”	7
1. Definiția Teologiei Dogmatice Ortodoxe și a Simbolicii. 2. Etimologia și semnificația cuvintelor: A. „Teologie”; B. „Dogmatică”; C. „Ortodoxă”; D. „Simbolică”	7
TEOLOGIA DOGMATICĂ ȘI SIMBOLICĂ ȘI CELELALTE DISCIPLINE TEOLOGICE; METODA ȘI FOLOSUL EI	13
1. Raportul Teologiei Dogmatice și Simbolice cu celelalte discipline teologice; 2. Metoda; 3. Împărțirea; 4. Necesitatea; 5. Folosul Teologiei Dogmatice și Simbolice	13
ISTORIA TEOLOGIEI DOGMATICE ȘI SIMBOLICE	21
1. Împărțirea istoriei Teologiei Dogmatice; 2. Perioada I (de la Bărbații Apostolici până la Sf. Ioan Damaschin); 3. Perioada a II-a (de la Sf. Ioan Damaschin până la Mărturisirea de credință a lui Petru Movilă); 4. Perioada a III-a (De la Mărturisirea de credință a lui Petru Movilă până în zilele noastre); 5. Școlile Teologice în Biserica Ortodoxă	21
TEOLOGIA DOGMATICĂ ȘI SIMBOLICĂ ÎN ROMANO-CATOLICISM.	38
1. Introducere: Specificul Teologiei Dogmatice romano-catolice. 2. Scolastica și notele ei caracteristice. 3. Începutul Scolasticii. 4. Epoca de înflorire a Scolasticii. 5. Decăderea Scolasticii: a) Nominalismul; b) Misticismul german. 6. Prereformatorii. 7. Contra-reformă. 8. Neo-Scolastica. 9. Veacul enciclopediștilor. 10. Veacurile XIX și XX	38

CURENTE, ȘCOLI ȘI LUCRĂRI DOGMATICE ȘI SIMBOLICE REPREZENTATIVE ÎN PROTESTANTISM. (I).	45
1. Puncte de plecare ale Teologiei Dogmatice protestante. 2. Factorii determinanți în istoria Dogmaticii protestante. 3. Dogmatica veacului reformei. 4. Dogmatica protestantă „ortodoxă” a veacului al XVII-lea. Lucrări mai de seamă apărute: a) În luteranism; b) La reformați. 5. Pietismul și direcțiile: biblică, istorică și filozofică. 6. Specificul veacului al XVIII-lea, raționalismul și supრაrаționalismul de la începutul veacului al XIX-lea.	45
CURENTE, ȘCOLI ȘI LUCRĂRI DOGMATICE ȘI SIMBOLICE REPREZENTATIVE ÎN PROTESTANTISM. (II).	54
De la jumătatea veacului trecut până la noi: 1. Teologia sentimentului. 2. Teologia speculativă: Hegel, adeptii și adversarii lui. 3. Teologia meditației. 4. Tendințe confesionale. 5. Raționalismul modern: Școala lui Ritschl. 6. Cauzele, obiectivul și corifeii teologiei dialectice sau a „crizei”. 7. Cele mai însemnate tratate de dogmatică protestantă.	54
OBIECTUL TELOGIEI DOGMATICE ȘI SIMBOLICE. DOGMĂ ȘI TEOLOGUMENĂ	64
Lauda dogmei: 1. Definiția și istoricul ei. 2. Delimitarea noțiunii și a numărului dogmelor. 3. Categoria teologumenelor. 4. Opiniile particulare ale teologilor. 5. Împărțirea dogmelor: la ortodocși, la romano-catolici și la protestanți. ...	64
NOTELE CARACTERISTICE ALE DOGMEI	71
Introducerea generală asupra problemei. 1. Dogma, adevăr revelat; 2. Formulată de Biserică; 3. Teoretic; 4. Neschimabil; 5. Dat în vederea mântuirii.	71
DOGMĂ ȘI RAȚIUNE, DOGMĂ ȘI VIAȚĂ.	77
1. Dogma e acomodarea adevărului revelat la puterea de înțelegere a omului. 2. Datul revelat nu trebuie nici confundat cu dogma, dar nici separat de ea. 3. Dogma dă răspuns năzuințelor sufletului și cerințelor rațiunii. 4. Ea e mărturia evidentă a credinței în iubire. 5. Însușirea dogmelor nu dă decât o pătrundere relativă a misterelor cuprinse în ele. 6. Acei „majores”, dascăli propuși pentru a învăța pe alții, le înțeleg și le expun mai explicit, dar adâncirea lor e rezervată trăirii lor de cei cu inima curată. 7. Exemplificare. 8. Nici extrinsecism, nici imanentism moral, ci colaborare teandrică. 9. Viața creștină ajută la înțelegerea dogmei și e transfigurată de aplicarea ei la propriile-i situații excepționale. 10. Exemplificare.	77
FORMAREA DOGMEI	82
I. Factorii și elementele care colaborează la formarea dogmelor. 1. Mică introducere generală: Dogmele creștine n’au luat naștere datorită mitologiei	

ori cugetării creștine. 2. Nevoia firească a înțelegerii revelate. 3. Morala și Liturgica. 4. Ezeziile. 5. Sfântul Duh.	82
II. Etapele formării dogmelor. 1. Întâia etapă: primirea pașnică a adevărului; caracterizare: bogăție, nedeterminare. 2. A doua etapă: controversa, fermentația datului revelat; cei ce greșesc nu sunt vinovați înainte de a se pronunța Biserica. 3. A treia etapă: Definiția Bisericii.	82
DOGMĂ ȘI DOGMATICĂ.	88
1. Dogmatica, știință a dogmelor. 2. Între dogme și Dogmatică există o legătură ca de la cauză la efect. 3. Până la pronunțarea Bisericii poate exista o confuzie între „dogme” și învățăturile teologice. 4. Dogma și reflecția teologică se caracterizează prin: a) ceea ce dau ele: de o parte „datul revelat”, de alta explicitarea prin deducție a celor cuprinse în dogmă; b) caracterul cuprinsului lor: absolut și definitiv în dogme, relativ și provizoriu în Teologia Dogmatică; c) caracterul universal al dogmelor și cel particular al științei dogmatice; d) asistența Sfântului Duh într’o parte, lipsa lui în cealaltă; e) mulți autori colaborează la dogmă, dar numai dascălii de Teologie la operele dogmatice; f) lipsa spiritului de sinteză în dogmă și abundența lui în Teologie. 5. Cele două tendințe al Romano-catolicilor și Protestanților, privitoare la raportul dintre elementul revelat și aportul omului în Teologie. 6. Condițiile unei bune Teologii Dogmatice. 7. Dogmatistul adevărat.	88
DOGMATIZARE ȘI ADOGMATISM	93
Introducere: Trei categorii de detractori ai dogmelor:	93
1. Protestantismul liberal; 2. Modernismul; 3. Răzvrățiții din Biserica rusească: ...	93
CUNOAȘTEREA DOGMATICĂ.	99
Introducere. 1. Dogma, cunoaștere antinomică, supralogică, suprațională; rolul ei providențial. 2. Dogma ne dă o cunoaștere obiectivă. 3. Ea are o valoare intelectuală de netăgăduit. 4. Înțelegerea ei adevărată nu se poate ridica până la gnoză, decât prin credință și prin analogia experiențelor noastre în Biserică, păstrătoarea adevărului. 5. Prima obiecție împotriva acestei concepții: ereticii și necredincioșii rămân teologi și după ce au părăsit Biserica; combaterea ei. 6. A doua obiecție privește intelectualitatea dogmei: a) Înțelegerea ei e privilegiul celor învățați. Combaterea acestei obiecții din punct de vedere romano-catolic și ortodox. b) Alt aspect al obiecției: Intelectualitatea ar lăsa în umbră iubirea, în înțelegerea dogmei. c) A treia obiecție privește unele abuzuri ale scolasticii, continuate și azi în Teologia apuseană. 7. Modernismul refuză adeziunea la unele dogme al căror sens nu se poate repeta prin experiențe; combaterea acestei păreri. 8. Premodernismul lui Laberthonnière. Valoarea dogmei.	99

ROLUL IUBIRII ÎN CUNOAȘTEREA SUPRANATURALĂ. REVELAȚIE, INSPIRAȚIE ȘI ASISTENȚA SFÂNTULUI DUH.	105
Primirea Bibliei, dată prin inspirație, e deosebită de cea a dogmelor, săvârșită prin asistența Sfântului Duh	
1. Procesul inspirației. 2. Asistența Sfântului Duh. 3. Duhul Sfânt e iubire. 4. Cunoașterea prin iubire: a) Cunoașterea individuală prin iubire; b) Cunoașterea în sobornicitate, prin iubire.	105
CUNOAȘTEREA DOGMATICĂ. CONDIȚIILE PROGRESULUI ÎN ACEASTĂ CUNOAȘTERE	114
1. În ce constă progresul în cunoașterea dogmatică. 2. Factorii acestui progres: lăuntrici și exteriori. 3. Progresul realizat până la formularea dogmei constă în dezvoltarea înțelegerii ei, exprimată în noua formă. 4. Explicațiile lui Vincențiu de Lerini și ale cardinalului Newman. 5. Explicații greșite ale progresului în cunoașterea dogmatică. 6. După formularea dogmei ea devine ferment al Tradiției dinamice.....	114
ANEXĂ. PUTEREA EVOCATOARE A DOGMEI	119
1. Puterea evocatoare a dogmei e cu totul redusă dacă o limităm la unica ei formulă rațională (cum crede L. de Grandmaison); trebuie să introducem „rațiunea inimii”.....	119
2. Această putere e făcută cu puțință de autoritatea dumnezeiască și de Întrupare. 3. Dogma evocă pe profeții, pe luptătorii împotriva ereziilor, pe cei desăvârșiți care experimentează trăind adevărurile dogmatice și pe smeriții cercetători dogmatști.	119
ANALOGIA	122
1. Prima treaptă a analogiei cu Dumnezeu: „urmele” Lui pe pământ. 2. A doua treaptă: „Chipul lui Dumnezeu” (sufletul omenesc) și duhurile bune. 3. A treia treaptă: asemănarea lui Dumnezeu, obținută prin Har. 4. Analogia e modul exprimării realităților dumnezeiești; istoricul ei. 5. Nuanțe și deosebiri la cele trei confesiuni creștine față de analogie. Împărțirea ei. 6. Metoda univocității și antropomorfismul; metoda echivocității și agnosticismul. 7. Metoda analogiei.	122
SIMBOLISMUL.....	128
Introducere asupra însemnătății simbolului. 1. Sensul obișnuit al simbolului. 2. Cunoașterea simbolică și problemele pe care le ridică ea în cugetarea filozofică și teologică. 3. Simbolul în Teologie în general. 4. Simbolul în Teologia Dogmatică, în special. 5. Simbolo-fideismul.	128

IZVOARELE TEOLOGIEI DOGMATICE ȘI SIMBOLICE

ÎNȚĂIUL PRINCIPIU AL TEOLOGIEI DOGMATICE ȘI SIMBOLICE; SFÂNTA SCRIPTURĂ	135
Introducere 1. Recapitulare asupra revelației dumnezeiești 2. Lauda Scripturii 3. Curpinsul ei 4. Biblia și Biserica 5. Tâlcuirea Sfintei Scripturi 6. Citirea Scripturilor	135
AL DOILEA PRINCIPIU AL TEOLOGIEI DOGMATICE ȘI SIMBOLICE: SFÂNTA TRADIȚIE	141
1. Definiția și ființa Tradiției dumnezeiești; limitele ei în timp 2. Geneza Tradiției 3. Necesitatea Tradiției 4. Raportul Scripturii cu Tradiția 5. Cele două aspecte ale Tradiției: cel statornic și cel dinamic.	141
ASPECTUL STATORNIC AL TRADIȚIEI ȘI PUTINȚA DE ACOMODARE A BISERICII PRIN ICONOMIE	145
1. Formarea Tradiției dumnezeiești și apostolice; caracterul ei statornic și însemnătatea ei 2. Descrierea celor 8 izvoare ale acestei Tradiții neschimbătoare 3. Iconomia dumnezeiască.	145
ASPECTUL DINAMIC AL TRADIȚIEI; EXAGERĂRILE „IMPLICITULUI REVELAT” ȘI „VIRTUALULUI REVELAT” LA ROMANO-CATOLICI	150
1. Aspectul dinamic al Tradiției și raportul ei cu Tradiția statornică 2. Manifestarea lui 3. Îndreptățirea lui 4. „Implicitul revelat” și „virtualul implicit” 5. Încheiere.	150
FACTORII ACTIVI ÎN TRADIȚIA DOGMATICĂ DINAMICĂ; PĂSTRAREA INTEGRALĂ A TRADIȚIEI APOSTOLICE; TRADIȚIA „TAINICĂ”.	155
1. Principalii factori activi în formarea Tradiției: Sfântul Duh, poporul dreptcredincios, școlile teologice și sinoadele. a) Rolul poporului dreptcredincios; b) Rolul școlilor teologice; c) Rolul sinoadelor. 2. Păstrarea integrală a Tradiției. 3. Tradiția tainică.	155

CĂLĂUZELE TEOLOGIEI DOGMATICE ȘI SIMBOLICE

MĂRTURISIRILE DE CREDINȚĂ ȘI CATEHISMELE BISERICII ORTODOXE	
I. Partea istorică	159
A. Principalele Mărturisiri de credință ale Bisericii Ortodoxe	
1. Mărturisirea Ortodoxă. 2. Mărturisirea lui Dositei 3. Anexă: Enciclica Patriarhilor Ortodocși	159

B. Mărturisirile secundare ale Bisericii Ortodoxe	176
1. Mărturisirea lui Ghenadie Scolarul. 2. Răspunsurile Patriarhului Ieremia al II-lea. 3. Mărturisirea lui Mitrofan Critopulos. 4. Catehismele Bisericii Ortodoxe.	176
MĂRTURISIRILE DE CREDINȚĂ ȘI CATEHISMELE BISERICII ORTODOXE	
II. Partea doctrinară.....	184
1. Deosebirea dintre termenii „Mărturisire de credință” și „Carte Simbolică”. 2. Locul Mărturisirilor de credință în Teologia Ortodoxă. 3. Însemnătatea Mărturisirilor de credință în Teologia Ortodoxă. 4. Încheiere.	184
CĂRȚILE SIMBOLICE ROMANO-CATOLICE	192
I. De ce vorbim despre „Cărți simbolice” la Romano-catolici? 2. „Izvoarele simbolice” în Romano-catolicism și istoricul lor. 3. Însemnătatea cărților simbolice romano-catolice.	192
CĂRȚILE SIMBOLICE PROTESTANTE; VALOAREA LOR ÎN PROTESTANTISM	198
1. Prețuirea Cărților simbolice în Protestantism. 2. Locul lor în Protestantismul clasic. 3. Istoricul izvoarelor simbolice în principalele confesiuni protestante. 4. Însemnătatea Cărților simbolice în Protestantism.	198
PRINCIPIUL SUBIECTIV AL TEOLOGIEI DOGMATICE ȘI SIMBOLICE	210
Credința, pătrundere în lumea supranaturală a Bisericii.	210
Introducere. 1. Definiția credinței; cele două elemente ale definiției din cap. 11, 1 din epistola către Evrei. 2. Credința e și cunoaștere. 3. Ea angajează toată personalitatea noastră, cu toate funcțiunile ei sufletești. 4. Colaborarea între Har și libertate. 5. Credința e reluarea contactului cu lumea supranaturală. 6. Condițiile pătrunderii în lumea supranaturală. 7. Pătrunderea în lumea supranaturală e pătrunderea lumii supranaturale în natural.	210
ȘTIINȚĂ ȘI CUGETARE ÎN DOMENIUL DOGMATIC ȘI SIMBOLIC	217
Teologia dogmatică, știință telogică.	217
1. Teologia Dogmatică îndeplinește condițiile unei adevărate științe. 2. Respingerea ideii contrare. 3. Amestecul care caracterizează Teologia Dogmatică și Simbolică. 4. Experiențele religioase care se repetă cu mulți creștini, asigură una dintre caracteristicile științelor pozitive: repetarea aceluiași fenomen prin aceleași metode și mijloace. 5. Primejdia de a ține cu orice preț la titlul de „știință”, acordat Dogmaticii.	217
TEOLOGIA DOGMATICĂ ȘI FILOZOFIA ÎN BISERICA ORTODOXĂ	220
1. Atitudinea Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții față de înțelepciunea omenească. 2. Romano-catolicismul a „canonizat” aristotelismul. 3.	

Protestantismul, după ce s'a acomodat cu toate sistemele și felurile de gândire, se opune azi cât poate, oricărui amestec al filosofiei în Dogmatica creștină. 4. Atitudinea conciliantă a Teologiei ortodoxe.	220
SUBIECTUL ȘI SPAȚIUL TEOLOGIEI DOGMATICE ȘI SIMBOLICE	224
1. În ce sens Biserica e „subiect” al Teologiei Dogmatice și Simbolice. 2. Biserica e „spațiul” Teologiei Dogmatice și Simbolice. 3. Ea a dat putința dezvoltării acestei discipline.	224
ESENȚA DOCTRINALĂ A CELOR TREI MARI CONFESIUNI CREȘTINE	
I. Caracterizare generală.	226
1. Criteriul adevărului în cele trei confesiuni creștine. 2. Explicația specificului fiecăreia dintre ele prin patronatul spiritual a trei Apostoli. 3. Originea istorică a celor trei confesiuni creștine; urmare. 4. Dozarea elementului divin și uman în Teologia celor trei confesiuni creștine.	226
II. Exemplificare.	231
1. Enumerarea punctelor deosebitoare între Teologia ortodoxă, romano-catolică și protestantă. 2. Individualismul apusean și comunitarismul ortodox-răsăritean. 3. Unitate și libertate în Biserică, la cele trei confesiuni creștine. 4. Legătura cu viața a învățaturii celor trei confesiuni creștine.	231

Partea II

TEOLOGIA DOGMATICĂ SPECIALĂ ȘI SIMBOLICĂ DUMNEZEU UNUL ÎN FIINȚĂ

CUNOAȘTEREA LUI DUMNEZEU ÎN ORTODOXIE

ÎN CE FEL CUNOAȘTEM PE DUMNEZEU	241
1. Izvoarele cunoașterii lui Dumnezeu. 2. Dumnezeu poate fi cunoscut după lucrări, dar nu după ființă. 3. De aici caracterul în parte afirmativ, în parte negativ al acestei cunoașteri. 4. Progresul în cunoașterea lui Dumnezeu și deci a dogmelor. 5. Treptele cunoașterii.	241
FIINȚA ȘI LUCRĂRILE NECREATE ALE LUI DUMNEZEU (I)	249
1. Dumnezeu pe de o parte împărtășibil, pe de altă parte neîmpărtășibil. 2. Dumnezeu împărtășibil după lucrări, neîmpărtășibil după ființă. 3. Energia divină în potență și în act. 4. Simplitatea și plenitudinea ființei divine.	249
FIINȚA ȘI LUCRĂRILE NECREATE ALE LUI DUMNEZEU. (II)	255
1. Raportul între energiile divine și ipostasuri. 2. Teologie și iconomie. 3. Eroarea sofologiei lui Bulgakov.	255

ATRIBUTELE LUI DUMNEZEU

I. OBÂRȘIA DIVINO-UMANĂ A ATRIBUTELOR DUMNEZEIEȘTI	259
Introducere. 1. Atributele lui Dumnezeu exprimă în mod rațional, subiectiv și analogic raportul real și obiectiv al lui Dumnezeu cu creația Sa. 2. Cunoașterea lor e împlinită de experiența proprie creștină. 3. Ce exprimă și ce nu pot arăta atributele lui Dumnezeu. 4. Concepția romano-catolică despre originea atributelor dumnezeiești.	259
II. FORMULAREA ȘI ÎMPĂRȚIREA ATRIBUTELOR DUMNEZEIEȘTI	265
1. Cele trei căi de formulare a atributelor dumnezeiești „via afirmativa seu causalitatis, via eminentiae, via negationis”. 2. Împărțirea atributelor la Scolastici după „constitutivul formal al esenței lui Dumnezeu”, sau „atributele metafizice”; netemeinicia acestei metode după Revelația dumnezeiască. 3. Împărțirea atributelor la teologii ortodocși. 4. Critica principiilor acestor împărțiri.	265
III. ATRIBUTELE NATURALE	270
Enumerarea atributelor naturale ale lui Dumnezeu: 1. Aseitatea. 2. Spiritualitatea lui Dumnezeu. 3. Atotprezența. 4. Veșnicia. 5. Neschimbabilitatea. 6. Atotputernicia.	270
ATRIBUTELE INTELECTUALE ȘI ATRIBUTELE MORALE	276
Introducere despre persoană, cunoaștere și voință. A. Atributele intelectuale: 1. Atotștiința. 2. Atotînțelepciunea. B. Atributele morale: 1. Sfințenia. 2. Dreptatea. 3. Iubirea.	276

DUMNEZEU ÎNTREIT ÎN PERSOANE

DOGMA SFINTEI TREIMI

DESCOPERIREA SFINTEI TREIMI ÎN AFARA NOULUI TESTAMENT	283
1. Lauda Sfintei Treimi. 2. Preînchipuirea Sfintei Treimi în religiile păgâne. Pregătirea descoperirii ei în Vechiul Testament	283
DESCOPERIREA SFINTEI TREIMI ÎN NOUL TESTAMENT	290
1. Treimea în unitate. 2. Trei Persoane. 3. Unitatea în Treime.	290
FORMULAREA DOGMEI SFINTEI TREIMI ÎN TRADIȚIA CREȘTINĂ.....	293
1. Formularea acestei învățături. 2. Existența ei în primele veacuri. 3. Formularea ei la sinoadele I și II ecumenic.	293
EXPLICAREA TERMINOLOGIEI TRINITARE	299
1. Termenii trinitari în general. 2. Termenii ce se referă la ființă. 3. Termenii ce se referă la ipostasuri.	299
EREZII ANTITRINITARE	304

1. Introducerea. 2. Monarhianismul. 3. Subordinaționismul. 4. Antitrinitarii moderni. 5. Triteismul.	304
DISTINCȚIILE ȘI ANTINOMIILE DOGMEI SFINTEI TREIMI	310
1. Distincțiile. 2. Antinomiile dogmei trinitare. 3. Încercări de a explica antinomiile Treimii.	310
DUMNEZEU TATĂL. DUMNEZEU FIUL. DUMNEZEU DUHUL SFÂNT	315
1. Introducere. 2. Dumnezeu Tatăl. 3. Dumnezeu Fiul. 4. Dumnezeu Duhul Sfânt. .	315
PERIHOREZA ȘI APROPRIEREA	320
ADAOSUL FILIOQUE	324
1. Introducere. 2. Respingerea lui Filioque cu argumente din Sfânta Scriptură; 3. din Sfânta Tradiție și istorie și 4. din rațiune.	324
EXPLICAREA FORMULEI διὰ τοῦ Υἱοῦ ȘI TRIMITEREA TEMPORALĂ A SFÂNTULUI DUH	338
1. Apusenii confundă pe „prin” cu „din” Fiul. 2. Sfinții Părinți deosebesc pe „prin” de „din” Fiul. 3. Purcederea Duhului Sfânt și trimiterea lui în lume.	338
NOUA ATITUDINE A UNOR TEOLOGI RUȘI CU PRIVIRE LA ADAOSUL „FILIOQUE”	342
1. Discuțiile de la conferința unionistă de la Bonn și ecourile lor în teologia ortodoxă. 2. Părerea lui Vasile Bolotov. 3. Părerea lui P. Svetlov. 4. Părerile Comisiei sinodale ruse. 5. Părerile lui S. Bulgakov. 6. Concluzii.	342
ACȚIUNEA CREATOARE ȘI PRONIATOARE A LUI DUMNEZEU	348
Considerații generale 1. Creația. 2. Creația din nimic 3. Creația în timp. 4. Lumea, opera Sfintei Treimi. 5. Dumnezeu a creat lumea prin Cuvântul Său. 6. Materia și scopul creației. 7. Dumnezeu a creat lumea bună.	348
PROVIDENȚA DUMNEZEIASCĂ. DEISMUL	357
1. Despre Providență, în general. 2. Providența considerată sub aspectul de: conservare, conlucrare și guvernare. 3. Obiecții împotriva Providenței. 4. Deismul.	357
CREAREA LUMII NEVĂZUTE	363
1. Numiri, probleme. 2. Existența îngerilor. 3. Originea îngerilor. 4. Natura îngerilor și starea lor morală. 5. Numărul îngerilor și ierarhia cerească. 6. Menirea îngerilor. 7. Îngerii răi; existența, originea (căderea) și starea morală a îngerilor răi. Ispita lor.	363
CREAREA LUMII VĂZUTE	377
1. Referatul biblic despre creație. 2. Etapele creației și odihna sabatului. 3. Opinii teologice referitoare la zilele creației.	377
ANTROPOLOGIA CREȘTINĂ	381

1. Considerații generale. 2. Originea omului. 3. Natura omului; dihotomism și trihotomism. 4. Omul ca protopărinte. Originea întregului neam omenesc. 5. Originea sufletului urmașilor lui Adam: preexistențianism; traducianism; creaționism. 6. Menirea omului. 7. Starea primordială a omului: Chip și asemănare a lui Dumnezeu în om. Dreptatea originară. Relativitatea perfecțiunii protopărinților.	381
DEOSEBIRI INTERCONFESIONALE ASUPRA ANTROPOLOGIEI.....	395
1. Problema; Determinare de poziții. 2. Doctrina romano-catolică asupra stării primordiale. 3. Doctrina protestantă asupra stării primordiale. 4. Teologia romano-catolică despre păcatul strămoșesc și urmările lui. 5. Învățătura protestantă despre păcatul strămoșesc și urmările lui.	395
CĂDEREA ÎN PĂCAT. FIINȚA ȘI URMĂRILE PĂCATULUI STRĂMOȘESC ..	402
1. Importanța dogmei. 2. Originea, realitatea și universalitatea păcatului strămoșesc, caracterul istoric al referatului biblic despre cădere. 3. Izvorul păcatului strămoșesc și gravitatea lui. 4. Urmările păcatului strămoșesc. 5. Negații ale păcatului originar. 6. Pretinsa dogmă a imaculatei concepții (neprihănitei zămisliri). 7. Ființa păcatului strămoșesc: a. după partea lui materială; b. după partea lui formală; teorii pentru explicarea vinei din păcat și insuficiența lor; c. păcatul sub aspectul pedepsei.	402